

Alla människor är lika i värde och rättigheter. Det betyder att ingen får diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter på grund av kön, ålder, funktionsnedsättning, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, sexuell läggning eller identitet, politisk eller annan uppfattning – för att nämna de huvudsakliga ”diskrimineringsgrunderna” såsom de är formulerade idag. Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna (MR).

FN:s konvention och övervakningskommitté

Det främsta internationella instrumentet för att motverka etnisk diskriminering, även kallad rasdiskriminering, är FN:s konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, CERD (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*).

Konventionen antogs av FN:s generalförsamling 1965 och trädde i kraft 1969. I dagsläget har 173 av FN:s 192 medlemsländer anslutit sig till den.

Regeringar som har anslutit sig till CERD i sin helhet erkänner:

- definitionen av diskriminering som varje åtskillnad, uteslutning, inskränkning eller förmån baserad på ras, hudfärg, börd eller nationell eller etnisk härkomst, vilka har till syfte eller verkan att upphäva eller försämra erkännandet, åtnjutandet eller utövandet på likställd fot av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på samhällslivets politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden,
- att de ska avskaffa rasdiskriminering, förbjuda diskriminerande praxis och, där så är berättigat, tillse att vissa rasgrupper får

Målning av Norman Rockwell i FN-högkvarteret i New York. Texten på tavlan lyder "Do unto Others as You Would Have Them Do unto You". Foto: FN

utvecklas och åtnjuta skydd,

- att de ska göra det straffbart att sprida idéer som är grundade på teorier om rasöverlägsenhet eller hat och att olagligför-

klara varje organisation som verkar för rasism.

CERD är en av FN:s sju s k kärnkonventioner som har övervakningskommittéer knutna till sig. Kommittéerna består av oberoende experter i frågan och har till uppgift att granska att de stater som anslutit sig till konventionen följer reglerna i den.

I kommittén för avskaffande av rasdiskriminering ("CERD-kommittén") sitter 18 politiskt oberoende experter från olika delar av världen. Kommittén har två treveckorsmöten per år i Genève. Stater som anslutit sig till CERD måste vart fjärde år lämna en rapport till kommittén om hur de uppfyller kraven i den.

CERD-kommittén efterfrågar också alternativ information från icke-statliga källor, vilken ofta samordnas i s k parallellrapporter. Efter att kommittén mottagit all information kallas statliga representanter till förhör där även representanter för civila samhället har möjlighet att delta. Efter förhöret utfärdar kommittén en rad rekommendationer angående vad som bör förbättras i landet i fråga, både när det gäller lagstiftning och den praktiska tillämpningen.

FN:s specialrapportör

Bland FN:s många specialrapportörer på MR-området finns även en specialrapportör "för nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och liknande intolerans" (*Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and related Intolerance*).

Posten inrättades 1993 och innehas sedan 2002 av Doudou Diène från Senegal. Som

oberoende expert är hans uppdrag bl a att studera och slå larm om både institutionaliserade och indirekta former av rasism och rasdiskriminering riktade mot nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt invandrad arbetskraft världen över.

I en rapport av specialrapportören från 2007 framgår att den etniska diskrimineringen i Europa ökar. Diène pekar fram-

förallt på en dramatisk ökning av rasistiskt våld i form av attacker och mord på människor med anledning av dessas etniska bakgrund eller religiösa tillhörighet. Bakom dessa brott ligger grupper som öppet motiverar sina handlingar med rasistiska argument. Även i sportsammanhang ökar det rasistiska våldet, enligt rapporten.

Som en av förklaringarna till den ökande

forts. på nästa sida

Världskonferenser mot rasism

Två världskonferenser i FN:s regi ”för kamp mot rasism och rasdiskriminering” hölls i Genève 1978 respektive 1983. Båda präglades av stora motsättningar.

2001 hölls ytterligare en världskonferens mot rasism, denna gång i Durban, Sydafrika (*World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*; Världskonferensen mot rasism, rasdiskriminering, främlingsrädsla och likartad intolerans).

Två frågor ledde till svåra motsättningar under konferensen. Den ena rörde Israels behandling av palestinierna i de ockuperade områdena, som av muslimska och arabiska länder betecknades som rasdiskriminering. Den andra rörde krav på ekonomisk kompensation till åttlingar av afrikaner som förts som slavar till västvärlden. När dessa frågor kom upp lämnade USA:s och Israels delegationer konferensen.

En deklaration och handlingsplan kunde trots motsättningarna antas. I deklarationen beskrivs slaveriet och slavhandeln som en ohygglig tragedi och ett brott mot mänskligheten. Den formella ursäkt från västländerna som många afrikanska länder krävt uteblev dock. Deklarationen uttrycker oro över palestiniernas situation, och deras rätt till självbestämmande bekräftas.

Tre uppföljningsmekanismer inrättades efter världskonferensen. Dels en arbetsgrupp med uppgift att följa upp deklarationen och arbetsplanen. Dels en grupp av fem ”oberoende eminenta experter”. Och dels en arbetsgrupp av fem experter som ska undersöka situationen för människor med afrikanskt ursprung.

2006 beslutade generalförsamlingen att det ska hållas en uppföljningskonferens till Durbankonferensen, *Durban Review Conference*, 2009.

Kampen mot rasism och diskriminering, några milstolpar

1945 FN-stadgan slår fast att organisationen ska verka för ”mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla utan åtskillnad med avseende på ras, kön, språk eller religion”.

1948 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna slår fast att ”Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter” och att mänskliga rättigheter gäller alla ”utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.”

1948 Konventionen om förebyggande och bestraffning av folkmord antas.

1963 Deklarationen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering antas.

1965 Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD) antas.

1966 Den 21:a mars instiftas som den internationella dagen för avskaffande av rasdiskriminering.

1969 CERD-kommittén bildas.

1973 Internationella konventionen angående bekämpning och bestraffning av apartheidsbrott antas.

1973-2003 FN utlyser tre decennier i rad för kampen mot rasism och rasdiskriminering.

1978 Första världskonferensen i kampen mot rasism och rasdiskriminering hålls i Genève.

1983 Andra världskonferensen i kampen mot rasism och rasdiskriminering hålls i Genève.

1993 En särskild rapportör för nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och liknande intolerans inrättas

2001 Världskonferensen mot rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans äger rum i Durban, Sydafrika.

LÄS MER om rasism och etnisk diskriminering på:

- www.fn.se/rasism
- www.do.se
- www.ohchr.org (human rights per issue: racism)

Fortsättning från föregående sida

trenden pekar Diène på att allt fler politiker med uttalade främlingsfientliga åsikter får allt större inflytande inom sina respektive

länder. I internationella sammanhang ökar dessa politikernas inflytande genom politiska allianser över nationsgränserna.

Etnisk diskriminering i Sverige

Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande i en demokrati. För att tala om verklig demokrati krävs att alla människor i praktiken har lika möjligheter och förutsättningar att delta i samhällsarbetet.

FN:s rasdiskrimineringskonvention (CERD) började gälla i Sverige 1971, vilket innebär att CERD-kommittén sedan dess granskat förhållandena här vart fjärde år. I Sverige är det diskrimineringslagstiftningen och lagstiftningen om hets mot folkgrupp som formulerar skyddet av individen mot etnisk diskriminering. Det är både omfånget och den praktiska tillämpningen av denna lagstiftning som presenterar utmaningar och svårigheter.

Sverige har från CERD-kommittén bl a fått kritik för hur man hanterar **hatbrott**, d v s brott som motiveras av hat och/eller fientlighet mot vissa grupper av människor p g a etnicitet, nationalitet, religion, kön, sexuell läggning eller handikapp. Kommittén har pekat på att alltför liten andel av anmälningarna leder till fällande dom. Den har också noterat att även om man från åklagarsidan har sagt att man prioriterar hatbrott så märks inte detta i praktiken. CERD-kommittén tycker därför att Sverige behöver bli mycket bättre på att prioritera hatbrott och på att tillämpa våra lagar i praktiken.

En annan punkt där Sverige återkommande fått kritik gäller **förbud mot rasistiska organisationer**. Sverige har anslutit sig till CERD i sin helhet, utan att reservera sig mot någon del av innehållet. Trots detta har vi i inte infört förbud mot rasistiska organisationer i vår lag, så som det står föreskrivet i artikel 4. Svenska

staten tycker att den befintliga lagstiftningen är tillräcklig för att hantera rasistiska brott, medan kritiker, däribland Svenska FN-förbundet, menar att den svenska hållningen bidrar till en urholkning av internationell lag.

Vidare har FN riktat kritik mot att **romer** fortfarande diskrimineras på den svenska arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och i skolorna. FN rekommenderar att Sverige intensifierar sitt arbete med att förbättra romernas situation och skydda dem mot diskriminering.

FN har återkommande kritiserat Sverige för att frågan om **samernas landrättigheter** inte lösts utan istället utretts under flera år i olika kommissioner. Man rekommenderar att den svenska staten, i konsultation med samiska representanter, arbetar fram en lagstiftning som gör att den juridiska osäkerheten kring landrättigheterna försvinner. I de flesta landdispyter som tas upp i svenska domstolar vinner de icke-samiska intressena, konstaterar FN, och efterfrågar mer information om anledningen till detta.

FN rekommenderar också att Sverige accelererar processen med att ansluta sig till **ILO:s konvention 169**, genom vilken samernas sedvanerätt som ursprungsfolk kan garanteras.

När det gäller **utlandsfödda svenskar** har FN uttryckt oro för den sociala marginalisering som denna grupp upplever på arbets- och bostadsmarknaderna. Man rekommenderar att staten stärker sina ansträngningar att motverka dessa personers utanförskap i enlighet med sina åtaganden i CERD-konventionen.

Sverige granskas

Sverige kommer att granskas i FN:s rasdiskrimineringskommitté-kommittén i juli-augusti 2008.

Svenska FN-förbundet kommer tillsammans med andra berörda organisationer att lämna in en parallellrapport till kommittén under senvåren. Rapporter till CERD-kommittén från svenska staten och civilsamhället finns på

www.fn.se/rasism.

Nationella minoriteter

Nära kopplat till frågan om diskriminering p g a etnicitet är frågan om minoriteters rättigheter.

I Sverige kan skyddet för minoriteter se olika ut beroende på vilken grupp man talar om. De som i Sverige erkänts som nationella minoriteter är samer, romer, judar, sverigefinländare och torne-dalingar. Samerna är också ett ursprungsfolk. De historiska minoritetsspråken är samiska (alla

varieteter), romani chib (alla varieteter), jiddisch, finska och meänkieli.

De fem nationella minoriteterna i Sverige omfattas alla av den svenska minoritetspolitiken.

Minoritetspolitiken ska stärka de nationella minoriteterna och ge det stöd som krävs för att deras språk ska hållas levande.

Fördomar finns runt omkring oss i det svenska samhället och människor utsätts för diskriminering – negativ särbehandling – varje dag. De s k diskrimineringsgrunder som idag brukar nämnas är kön, ålder, funktionshinder, etnisk tillhörighet, religion samt sexuell läggning och könsidentitet.

EXEMPEL PÅ DISKRIMINERING:

En butiksägare vägrar anställa personer med lämpliga kvalifikationer för att de är av viss etnisk härkomst, vilket, enligt hans uppfattning, kan medföra att han förlorar kunder.

En arbetsgivare anger i en platsannons att endast ungdomar bör söka trots att arbetet i fråga mycket väl kan utföras även av äldre personer.

En hotelldirektör vägrar släppa in personer i baren av den enda anledningen att de är romer.

Ett varuhus inför förbud mot att deras anställda bär huvudbonad. Följden blir att personer vilkas religiösa övertygelse kräver att de täcker huvudet, t ex muslimska kvinnor, utestängs från att arbeta i varuhuset. Varuhuset är skyldigt till diskriminering om det inte kan visa att det finns en objektiv och motiverad anledning till förbudet.

Det här kan DU göra!

1

Läs på!

Kunskap är grunden för all handling, och frågorna kring diskriminering är inte helt enkla. Så börja gärna med att läsa på!

Det finns mängder med information om diskriminering i Sverige på internet, t ex hos de olika diskrimineringsombudsmännen:

■ **DO; ombudsmannen mot etnisk diskriminering:** www.do.se

■ **JämO; jämställdhetsombudsmannen:** www.jamombud.se

■ **HO; handikappombudsmannen:** www.ho.se

■ **HomO; ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning:** www.homo.se

■ **Andra organisationer och kampanjer:**

www.allaolikaallalika.se
www.likarattigheter.nu
www.stop-discrimination.info
www.paraplyprojektet.se

2

Tänk efter!

Vi bär alla på fördomar som vi riskerar att omsätta i handling. Tänk efter noga så att ditt agerande gentemot andra människor inte låter sig påverkas negativt av föreställningar baserade på kön, etnicitet etc.

Var även observant på hur andra omkring dig agerar. Tveka inte att säga ifrån om du blir vittne till diskriminering. Tystnad från omgivningen kan upplevas som ännu en kränkning.

3

Informera andra!

Beställ extra exemplar av Världshorisonts temanummer om diskriminering. **Dela ut tidningarna** till intresserade i din omgivning eller lägg dem i väntrum och personalrum. För priser kontakta info@fn.se.

Faktabladet om etnisk diskriminering (fyra sidor) kan beställas utan kostnad i upp till tio exemplar. Kontakta info@fn.se eller ring 08 – 462 25 40.

4

Aktivera dig!

Ta upp frågan om fördomar och diskriminering i din lokala FN-förening eller i något annat lämpligt sammanhang, och föreslå någon aktivitet. T ex en diskussionsgrupp, temadag eller utställning. Flera FN-dagar under året kan kopplas till aktiviteter mot diskriminering, t ex Internationella dagen mot rasdiskriminering, 21 mars, eller Internationella dagen för tolerans, 16 november.

■ Hela listan med FN-dagar finns på www.fn.se.

5

Anmäl!

Om du själv blir utsatt för diskriminering ska du anmäla detta till någon av ombudsmännen mot diskriminering (se punkt 1) eller en lokal diskrimineringsbyrå.

Barn och skolelever ska vända sig till Barnombudsmannen (www.bo.se) eller Barn- och elevombudet på skolverket (www.skolverket.se).